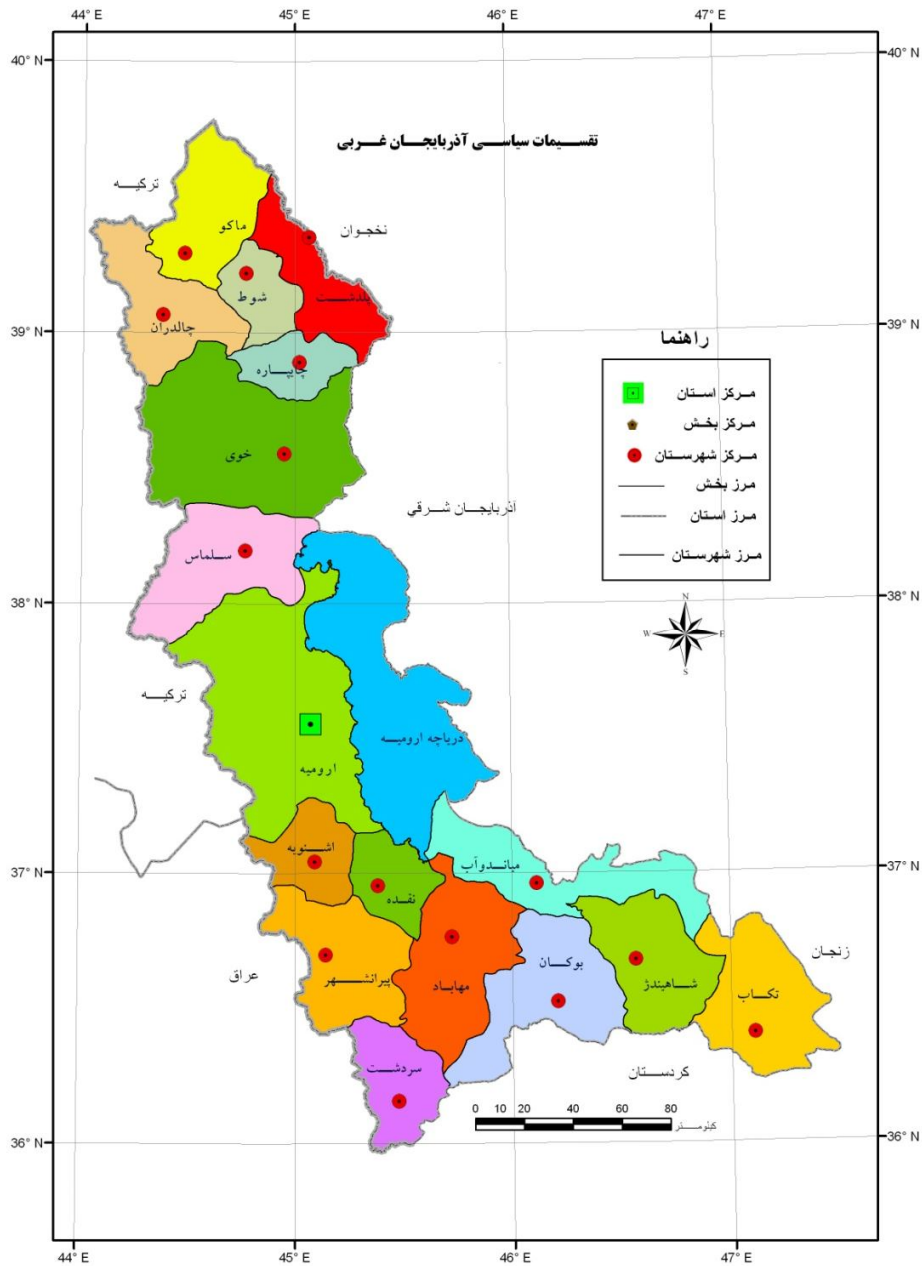

معرفی استان آذربایجان غربی

نقشه استان

تقسیمات کشوری و مشخصات طبیعی استان

استان آذربایجان غربی با وسعت 37412 کیلومترمربع بین 44 درجه و 3 دقیقه تا 47 درجه و 24 دقیقه طول شرقی و 36 درجه و 5 دقیقه تا 39 درجه و 46 دقیقه عرض شمالی، در شمال غرب ایران واقع شده است. این استان از شمال به جمهوری خود مختار نخجوان و کشور ترکیه و از شرق به استان آذربایجان شرقی و از جنوب به استان کردستان و از غرب به کشورهای ترکیه و عراق محدود می‌شود. براساس تقسیمات کشوری سال 90 استان آذربایجان غربی دارای 17 شهرستان، 40 بخش، 42 شهر، 113 دهستان و 4531 آبادی دارای سکنه می‌باشد.

- **ارتفاعات استان:** ناهمواری‌های عمده در استان آذربایجان غربی در قسمت غربی آن یعنی در نواحی مرزی ایران و ترکیه و ایران و عراق واقع گردیده است. این ارتفاعات که در واقع امتداد کوه‌های ارمنستان می‌باشند که از شمال به جنوب کشیده شده و در نهایت به سلسله جبال شمالی زاگرس منتهی می‌گردند. ارتفاعات عمده این ناحیه را کوه‌های مرزی ماکو، قطور، خوی در شمال که عموماً علائم مرزی بر روی آن‌ها قرار دارد و کوه‌های غرب ارومیه، پیرانشهر و سردشت در جنوب تشکیل می‌دهند. این کوه‌ها در بیش‌تر ایام سال پوشیده از برف بوده و تقسیم‌کننده آب‌های مرزی می‌باشند. آب‌های قسمت شرقی به دریاچه ارومیه و آب‌های قسمت غربی به دریاچه وان در ترکیه منتهی می‌شود. این کوه‌ها که کمتر منظره یک سلسله کوه ممتد را دارا می‌باشند از آرات خط الرأس مرز ایران و ترکیه شروع شده و در امتداد خود مرز ایران و ترکیه را در غرب تشکیل می‌دهند تا به کردستان، در ناحیه زاگرس شمالی می‌رسند. لازم به ذکر است مرتفع‌ترین نقطه استان قله اورین به ارتفاع 3622 متر در شهرستان خوی و کم ارتفاع‌ترین نقطه آن در محل خروج رودخانه زاب، از ایران به عراق به ارتفاع 620 متر در شهرستان سردشت واقع است.

- **جریان‌ات آبی استان:** شامل دریاچه ارومیه، رودخانه‌ها و تالاب‌های عمده استان می‌باشد.

- **دریاچه ارومیه:** دریاچه ارومیه گودالی مستطیلی است که در مغرب فلات آذربایجان از شمال به جنوب کشیده شده و با ابعاد وسیعی آب‌های حوضه‌ای به مساحت 35000 کیلومتر مربع از فلات آذربایجان را جذب

نموده و موجبات تقسیم طبیعی آذربایجان به دو قسمت شرقی و غربی را فراهم ساخته است. این دریاچه تقریباً مابین 37 درجه و 38 درجه و 30 دقیقه عرض شمالی، و 45 درجه و 46 درجه طول شرقی واقع شده و در ارتفاع 1274 تا 1278 متری از سطح دریاهای آزاد قرار دارد. دریاچه ارومیه شامل حدوداً 103 جزیره کوچک و بزرگ بوده، که بزرگترین آن‌ها بنام جزیره اسلامی هم اینک به علت کمبود آب دریاچه به شبه جزیره تبدیل شده است. سایر جزایر مهم آن کبودان، اشک داغی، قویون داغی و اسپیر می‌باشد.

- **رودخانه‌های عمده استان** : عمده‌ترین رودخانه‌هایی که در حوزه‌های سه‌گانه مذکور وجود دارند عبارتند از:

الف - حوزه مغرب دریاچه ارومیه: رودهای باراندوزچای، زولاچای، نالوچای، شهرچای، زاب و گدار، که تماماً جزو رودهای دائمی می‌باشند.

ب - حوزه شمالی دریاچه ارومیه تا رود ارس: رودهای قطور، آق‌چای، زنگبار و الوند.

ج - حوزه جنوب دریاچه ارومیه (زاب کوچک): رودخانه‌های زرینه‌رود (جغتای)، سیمینه‌رود (تائائو)، مهابادرود و ساروق مهمترین رودخانه‌های این حوزه می‌باشند.

- **تالاب‌های عمده استان:** مساحت تالاب‌های استان بیش از 70 کیلومتر مربع تخمین زده شده که برخی دارای آب شیرین و برخی آب شور هستند. این تالاب‌ها محل زندگی بیش از 140 گونه از انواع مختلف پرندگان آبی می‌باشند و عمده‌ترین این تالاب‌ها تالاب آق‌گل، بورالان، یاریم قیه و کینگور در شهرستان ماکو، تالاب ناور در شهرستان چالدران، تالاب آق‌زیارت در شهرستان سلماس تالاب جمال‌آباد در شهرستان ارومیه، تالاب حسنلو، سولدوز، یادگارلو، گرده‌قیط، میمند شیطان‌آباد و دورگه سنگی در شهرستان نقده، تالاب کانی برازان، گروس، گپی باباعلی و سد انحرافی یوسف در شهرستان مهاباد، تالاب چنگیز باباعلی در شهرستان میاندوآب و تالاب سد انحرافی نوروزلو در شهرستان شاهین‌دژ می‌باشند.

آب و هوا (اقلیم)

اندازه‌گیری مشخصه‌های جوی از سال 1320 در کشور آغاز شده است. در حال حاضر، جمع‌آوری آمارهای مربوط به هواشناسی از طریق اندازه‌گیری مشخصه‌های جوی (درجه حرارت و ...) در ایستگاه‌های سینوپتیک مستقر در نقاط مختلف استان انجام می‌گیرد که در این فصل، آمار مربوط به ایستگاه‌های سینوپتیک مستقر در استان شامل درجه حرارت، بارندگی، رطوبت نسبی، تعداد روزهای یخبندان، ساعات آفتابی و سرعت وزش باد ارائه شده است. لازم به ذکر است بدلیل واقع شدن استان در عرض‌های جغرافیای بالا و ارتفاع زیاد، میانگین سالانه دمای آن نسبت به میانگین سالانه دمای اکثر مناطق کشور کمتر بوده و جزء مناطق سردسیر کشور محسوب می‌شود. بدلیل بری بودن هوای استان اختلاف دمای حداقل و حداکثر مطلق آن زیاد می‌باشد، بطوریکه دمای 44 درجه بالای صفر در ایستگاه داشبند و 34 درجه زیر صفر در ایستگاه خوی مشاهده شده است با اینحال هر چقدر از نواحی شرقی استان به سمت کوهستان‌های غربی حرکت می‌کنیم از میزان دمای هوا کاسته می‌شود.

استان آذربایجان غربی با توجه به موقعیت جغرافیایی تحت تأثیر توده‌های هوایی متفاوتی در طی سال می‌باشد که عمدتاً به چهار توده تقسیم می‌شوند.

الف) توده هوای سرد شمالی: این توده هوا، از نواحی قطبی شمال (نزدیکی گرینلند) منشأ می‌گیرد و عمدتاً در فصل زمستان منطقه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، و در زمان نفوذ آن هوای استان تا اندازه زیادی سرد می‌گردد.

ب) توده هوای قطبی سیبری: این توده هوا از نواحی شمال سیبری سرچشمه می‌گیرد و در فصل زمستان بصورت امواج سردی از سمت شمال شرقی به جنوب غربی جریان پیدا می‌کند. ورود این توده به استان، هوایی سرد با جوی صاف را به همراه داشته و بدلیل گذر از دریای خزر در بعضی مواقع رطوبت مناسب را جهت بارش به همراه دارد.

ج) توده هوای قطبی بحری: این توده هوا از سمت شمال غربی وارد استان می‌شود و بدلیل جذب رطوبت مناسب در هنگام عبور از دریای سیاه و مدیترانه باعث ایجاد بارش‌هایی در سطح استان در خلال فصول تابستان و زمستان می‌شود. اکثر بارش‌هایی که در فصل تابستان روی می‌دهد معلول عملکرد این سیستم است.

د) توده هوای حاره بحری: منشأ تشکیل این توده هوا قاره اروپاست و با داشتن پایداری قوی در لایه‌های

پایینی خود، نمونه بارزی از یک توده هوای گرم و دارای سیستم ابری است.

متوسط بارندگی درازمدت سالیانه استان، بین حدود 450 میلی‌متر می‌باشد که با توجه به متوسط بارندگی 280 میلی‌متر

در ایران در وضعیت خوبی قرار دارد و به همین دلیل دارای رودهای دائمی زیادی است.

بدلیل کوهستانی بودن، اکثر بارش‌های استان بصورت برف می‌باشد. از لحاظ میزان بارش، سه حوضه جغرافیایی در

استان می‌توان تشخیص داد:

الف - حوضه مغرب دریاچه ارومیه: در این حوزه هر چقدر از مغرب به مشرق حرکت می‌کنیم از میزان نزولات

جوی کاسته می‌شود و در کوه‌های مرزی خصوصاً در اطراف سردشت میزان بارش به 800 میلی‌متر می‌رسد ولی در

اطراف دریاچه ارومیه به حدود 300 میلی‌متر هم کاهش می‌یابد. بالاترین نزولات جوی در نیمه جنوبی این حوضه اتفاق

می‌افتد و به همین دلیل تنها منطقه جنگلی آذربایجان غربی در آن واقع شده است.

ب - حوزه شمالی دریاچه ارومیه تا رود ارس: هر چقدر از شمال دریاچه ارومیه به طرف رود ارس پیش می‌رویم

به تدریج از ارتفاع زمین کاسته شده و میزان بارش نیز از 400 میلی‌متر به 250 میلی‌متر کاهش پیدا می‌کند.

ج - حوزه جنوب دریاچه ارومیه: نواحی کوهستانی مرتفع این حوزه سرچشمه شاخه‌های اصلی رودهای مهمی

چون سیمینه‌رود، مهابادرود، زرینه‌رود و قزل‌اوزن می‌باشد. میزان بارندگی در این سرچشمه‌ها بین 600 الی 800 میلی‌متر

اندازه‌گیری شده است در حالیکه هرچقدر به نواحی پست دریاچه ارومیه نزدیک‌تر می‌شویم میزان بارش کاهش می‌یابد.

این کاهش میزان بارندگی در منطقه جنوب شرقی و در سمت تکاب نیز محسوس می‌باشد.

پوشش گیاهی استان

پوشش گیاهی استان شامل جنگل و مرتع می‌باشد:

- **جنگل:** تنها منطقه جنگلی استان در شهرستان سردشت و نواحی اطراف آن واقع شده است که

مساحتی بین 60 الی 80 هزار هکتار را پوشش می‌دهد، که بدلیل عدم حفاظت مناسب با گذشت زمان از مساحت

و کیفیت آن‌ها کاسته شده است. منطقه جنگلی مذکور شامل انواع درختان میوه‌ای (انگور، پسته وحشی، زالزالک، و بادام کوهی) و گونه‌های درختی غیر میوه‌ای (افرا، سرخ دلیک و سیاه دلیک، نارون، خار سفید و سیاه) می‌باشد.

- **مرتع** : استان آذربایجان غربی بدلیل داشتن مراتع مناسب از مناطق مستعد جهت فعالیت دامپروری محسوب می‌شود. مراتع استان به سه قسمت قشلاقی، ییلاقی و میان بند (آران) تقسیم می‌شوند، که مراتع ییلاقی در ارتفاعات استان، مراتع قشلاقی، که بیش تر جهت کشت و زرع استفاده می‌شوند، در دشت‌های کم ارتفاع واقع شده‌اند. حد فاصل این دو مرتع را مراتع میان بند تشکیل می‌دهند. جهت آشنایی بیش تر با این استان به تاریخچه مختصری از استان و شهرستان‌های آن می‌پردازیم.

آذربایجان:

آذربایجان از دیرباز یکی از مراکز مهم سیاسی و اقتصادی کشور و معبر نفوذ اقوام مختلف و محل نزاع امپراتوری‌های عصر باستان و کشورهای معاصر بشمار می‌رفته است. اقوام و قبایل بسیاری به آن وارد شده و بعضاً در آنجا ماندگار شده‌اند و ترکیب قومی و زبانی و مذهبی آن از تنوع زیادی برخوردار شده است. ترک‌ها و کردها از گروه‌های عمده این استان بشمار می‌روند و اجتماعات کوچکی از آرامنه و آشوری‌ها نیز در تعدادی از روستاها و شهرهای استان زندگی می‌کنند. الگوی مکان‌گزینی گروه‌های قومی، مذهبی و زبانی آذربایجان غربی، به میزان زیادی با تمایزات بوم‌شناختی و ویژگی‌های طبیعی استان انطباق دارد به گونه‌ای که کردها در بخش‌های مرتفع غربی و جنوبی استان انتشار یافته‌اند و متقابلاً ترک‌ها در دشت‌های پیرامون دریاچه ارومیه و تعدادی در دشت‌های شمال و جنوب شرقی استان، مستقر شده‌اند.

آذربایجان در فارسی میانه «آتورپاتکان»، در آثار کهن فارسی «آذربادگان» یا «آذربایگان»، در یونانی «آتروپاتنه»، در بیزانسی «آذربئیگانون»، در ارمنی «آتراپاتاکان»، در سریانی «آذربایگان» و در عربی «آذربئیجان» نامیده شده است. تاریخ باستانی آذربایجان با تاریخ قوم ماد درآمیخته است. قوم ماد پس از مهاجرت به ایران آرام آرام قسمت‌های غربی ایران از جمله آذربایجان را تصرف کرد. مقارن این ایام دولت‌هایی در اطراف آذربایجان وجود داشت که از آن جمله می‌توان به دولت آشور در شمال بین‌النهرین، دولت هیتی در آسیای صغیر، دولت اوراتو در نواحی شمال و شمال غرب،

اقوام کادوسی در شرق و کاسی‌ها در حوالی کوه‌های زاگرس اشاره کرد. بعد از تأسیس دولت ماد، آذربایجان به ماد کوچک (در مقابل ماد بزرگ) معروف شد و مشتمل بر شهرهای قدیمی همدان، ری، اصفهان و کرمانشاه بود. به عبارت دیگر ولایاتی که در قرون اولیه اسلامی به ناحیه‌ی جبال و بعدها به عراق عجم معروف بودند را در بر می‌گرفت. بعد از غلبه اسکندر مقدونی به ایران، سرداری به نام آتورپات در آذربایگان ظهور کرد و از اشغال آن توسط یونانیان ممانعت به عمل آورد. از آن به بعد این سرزمین به نام آتورپاتکان معروف شد.

ارومیه:

شهرستان ارومیه (مرکز استان آذربایجان غربی) در جلگه‌ای به طول 70 کیلومتر و عرض 30 کیلومتر در کنار دریاچه‌ی لاجوردی ارومیه گسترده است. این جلگه از رسوبات رودهای باراندوز، شهرچای، روشه‌چای و نازلوچای که همه ساله به طور منظم آن را مشروب می‌سازند پوشیده شده است. پیشینه‌ی تاریخی و استقرار این شهر در مسیر قفقاز، ارمنستان، آسیای صغیر و بین‌النهرین و نیز زمین‌های بارور و آب و هوای مساعد، اهمیت بسیار ویژه‌ای را به آن بخشیده است. غرب دریاچه ارومیه همواره پیش از سایر نقاط ایران مورد توجه ملل ماقبل تاریخ قرار داشت، زیستگاه‌های متعدد نیز که امروزه تپه‌هایی از آن‌ها باقی‌ست مؤید همین امر است. یکی از این تپه‌ها که به نام «گوی تپه» معروف است، که با قدیمی‌ترین تپه‌های باستانی بین‌النهرین، آسیای صغیر و فلات ایران رقابت می‌کند.

انتساب چند زرتشتی که در هنگام تولد عیسی (ع) به بیت‌الحم رفته بودند و در ارومیه مدفونند حاکی از آن است که این شهر یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های مذهبی و اجتماعی گذشته‌های دور بوده‌است و سرداران و امپراطوران روم جهت دستیابی به آتشکده یا آذرخش بزرگ زرتشتیان (آذرگشنسب) و پایتخت تابستانی ساسانیان (گزنآ) - تخت سلیمان - بارها از آن عبور کرده‌اند.

بعد از اسلام نیز ارومیه دومین شهر مهم آذربایجان، پس از مراغه، به شمار می‌رفت. از قرن 15 میلادی که ترکان عثمانی جایگزین امپراطور روم شرقی شدند، بازار ارومیه به عنوان شهر سرحدی اهمیت فوق‌العاده‌ای پیدا کرد و از ارج و باروی مهمی برخوردار شد. برج سه گنبد و مسجد جامع ارومیه از یادگارهای عظمت تمدن اسلامی در منطقه به شمار می‌رود. شهر ارومیه نقطه‌ی تلاقی اقوام و ادیان پیرامون خود از قبیل آشوری‌ها، ارمنی‌ها، یهودی‌ها و بالاخره مسلمانان بود.

اشنویه:

در این ناحیه اقوامی چون لولوبی‌ها، هوربائی‌ان، آشوری‌ها، اورارتوها و مادها در دوره‌های معینی از تاریخ می‌زیسته‌اند. این شهر در حیات تاریخی خود جولانگاه جنگ و گریزهای زیادی بود. در سال 1909 میلادی عثمانی‌ها اشنویه را تسخیر کردند و با قدرت تمام، دست به کشتار زدند. جنگ روس‌ها و عثمانی‌ها نیز زیان زیادی به جان و مال مردم وارد کرد. پس از کشتار روس‌ها و عثمانی‌ها نوبت به مرگ و میر ناشی از قحطی بزرگی رسید که مردم مجبور به مهاجرت به عراق (موصل و کرکوک) شدند و از جمعیت 13 هزار نفری آن روز تعداد ناچیزی باقی ماند. در سال 1320 هجری، زلزله‌ی بزرگی شهر اشنویه را تکان داد و خسارات مالی و جانی سنگینی را به بار آورد، به طوری که شهر کاملاً از بین رفت و مردم مجدداً آن را بازسازی کردند. امروز شهر اشنویه یکی از شهرهای متوسط استان آذربایجان غربی است که در جهت رشد و توسعه گام برمی‌دارد.

تکاب:

تکاب به معنی آب باریک و زمینی کم آب است. منطقه‌ی تکاب دارای ده‌ها اثر تاریخی قبل و بعد از اسلام است که از آن جمله می‌توان به تخت سلیمان اشاره کرد که در 45 کیلومتری شمال شرقی آن واقع شده است. بقایای آتشکده‌ی بزرگ ساسانی، به نام آذرگشنسب نیز در آنجا قرار دارد. شهر باستانی شیز در اینجا قرار داشت و احتمالاً به علت فعالیت‌های آتشفشانی کوه زندان در فاصله‌ی 1/5 کیلومتری تخت سلیمان فعلی، ویران شده و آثاری از آن بر جای نمانده است.

خوی:

شهرستان خوی را که به علت استقرار در محلی پست اصطلاحاً «خوی چوخور» نیز می‌نامیدند، از اهمیت نظامی و تجاری ویژه‌ای برخوردار بود. پیش از اسلام شعبه‌ای از بزرگراه معروف ابریشم که شرق را به غرب متصل می‌نمود، از خوی عبور می‌کرد. در صدر اسلام نیز راهی که بلاد جزیره‌العرب را به ماورای خزر، ارس، اردبیل و مرکز آذربایجان وصل می‌کرد، از خوی می‌گذشت. شهر خوی امروزه یکی از شهرهای مهم استان آذربایجان غربی و دارای آثار تاریخی متعددی است.

خوی در زبان کردی به معنای نمک است و به واسطه وجود معادن نمک در منطقه، به خوی معروف شده است. محل اولیه خوی «چورس» کنونی یا «دروازه ماکو» بوده که در اثر حمله مغولان منهدم و ویران شده است. شهرستان خوی تاریخچه نسبتاً طولانی دارد. این منطقه هنگامی اهمیت یافت که جنگ معروف چالدران بین شاه اسماعیل صفوی و سلطان سلیم خلیفه عثمانی، در منطقه‌ی سیه چشمه درگرفت. بعدها فتحعلی شاه با راهنمایی ژنرال گاردان حصار محکمی اطراف آن بنا نهاد.

سردشت:

مردم شهر سردشت آنجا را زادگاه زرتشت (پیغمبر ایرانی) می‌دانند و عقیده دارند که سردشت از نام این پیغمبر اخذ شده است. سردشت طبیعتی زیبا دارد و آبشار آن به نام آبشار شلماش معروف است. در این شهر آثار تاریخی ویژه‌ای کشف شده است.

سلماس:

چنان که از شواهد تاریخی و جغرافیایی بر می‌آید، بافت اولیه این شهر در گذشته، بافتی روستایی بود ولی به علت مرکزیت ارتباطی - تجاری و با گسترش مبادلات بازرگانی بازارهای هفتگی و جذب خدمات به صورت شهر درآمد است. با توجه به حفاری‌های به عمل آمده از تپه‌ی تیان قدمت سلماس به زمان مادها می‌رسد و در زمان هخامنشیان «زاروند» نام داشت. این شهر در دوره‌ی اشکانیان یکی از ایالت‌های حایل بین ایران و روم بود و پس از شکست خسرو اشکانی، ضمیمه متصرفات ساسانیان شد. یادگاری که از این سلسله در کوه پیرچاوش بر سر راه ارومیه به سلماس باقی مانده، تخته سنگی است که بر آن شکل دو نفر سوار بر اسب حکاکی شده است.

وجود کلیسا و گورستان‌های متروکه مسیحی و سکونت فعلی آرامنه در بعضی روستاهای پیرامون این شهر همه گواه بر سکونت آرامنه در منطقه است. یاقوت حموی نیز در نامیدن این شهر همین کلمه را به کار برده که بعدها کلمه سلماس جایگزین آن شده است.

زلزله‌ای در سال 1309 این شهر را کاملاً ویران کرد. مردم، شهر دیگری را با معیارهای جدید شهرسازی در کنار بقایای شهر ویران سلماس ساختند.

چالدران:

سیه‌چشمه بین شهرهای خوی و ماکو با وسعتی معادل 5000 کیلومتر مربع واقع شده است. منطقه چالدران که در این قسمت از استان قرار گرفته است، به علت وقایع جنگ‌های شاه اسماعیل اول با سلطان سلیم عثمانی اهمیت تاریخی دارد. نام سابق سیه‌چشمه «قره‌عینی» بود که طبق روایتی نام پدر و پسری که «قره» و «عینی» نام داشتند و اولین ساکنان این منطقه بودند گرفته شده است به روایتی دیگر، نام سیه‌چشمه از منطقه‌ای نیمه باتلاقی و چمن زار به نام قره‌بلاغ (سیه‌چشمه) گرفته شده است. مرکز منطقه همان سیه‌چشمه است که سابقه تاریخی آن به حدود پنج قرن می‌رسد. از آثار تاریخی آن، می‌توان به قره کلیسا و مقبره‌ی صدرالدین - وزیر شاه اسماعیل - اشاره کرد. در پیرامون این شهر مقبره یا سکونت‌گاه صخره‌ای فرهاد و شیرین قرار دارد که قدمت آن به دوره اورارتوها می‌رسد.

شاهیندژ:

در زمان ساسانیان در 30 کیلومتری آتشکده آذرگشنسب، قلعه‌ای با نام صائین (نگهدارنده) دژ بنا شد. این قلعه مورد استفاده افرادی بوده که برای نیایش و زیارت به آتشکده می‌آمدند. بعد از حمله اعراب، نام آن به صائین قلعه تغییر یافت. این قلعه در دوره‌های بعد محل عبور و اقامت زائران کربلا شد. نام این شهر در رژیم شاه به شاهیندژ تغییر یافت، ولی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی همان صائین‌دژ خوانده شد و سپس مجدداً به شاهین‌دژ تغییر نام یافت.

ماکو:

شهر ماکو یکی از قلاع محکم سرحدات ایران و عثمانی محسوب می‌شد، چنان که در سنه 1405 هجری، سلطان مراد چهارم عثمانی، قره مصطفی پاشا، یکی از سرداران معروف خود را برای خرابی قلعه نظامی این شهر مأمور کرد، ولی با مرگ سلطان مراد چهارم این دستور عملی نشد. در زمان صفویه نیز قلعه نظامی ماکو برای دولت ایران و قلعه کاتور در

ایالت وان برای دولت عثمانی اهمیت خاصی داشت. در سال 1052 (ه.ق) به فرمان شاه عباس دوم قلعه ماکو را به علت آنکه پناهگاه مفسدان شده بود ویران ساختند. شهر ماکو در طول تاریخ به اسامی مختلفی یاد شده که به شرح زیر است: به روایتی به اسم قدیمی ماکو «شوارشان» بود که از کیارستان که امروزه به نام سیاوش معروف است اخذ شده است. اسم ماکو را «آرتاز»، «قلعه قبان» و «روساومکی» (محل مرتفع گوسفند و آغل زمستانی) نیز می‌گفتند که احتمالاً به علت خوبی مراتع از طرف ارامنه‌ی منطقه نامگذاری شده بود.

شهر ماکو علاوه بر آنکه از نظر ساختار فیزیکی شهر جالب توجهی است، دارای آثار متعدد باستانی و تاریخی از جمله کاخ باغچه‌جوق نیز می‌باشد.

مه‌آباد :

مه‌آباد در گذشته آبادی کوچک و بی‌اهمیتی بود، ولی در سال 1038 هجری قمری در اواخر سلطنت شاه عباس اول، شخصی به نام بداق‌السلطان که ریاست قوم مگری را به دست گرفته بود، مرکز حکومت خود را به مه‌آباد منتقل کرد. این شخص آثاری نظیر بردی سو (پل سرخ) « 1079 هجری قمری » و نرگوتی سو (مسجد سرخ) « 1089 هجری قمری » را از خود به یادگار گذاشته است.

نام قبلی این شهر ساوخلباغ (چشمه سرد) بود که در 14 مهر ماه 1314 همزمان با تغییر نام تعدادی از شهرهای ایران به مه‌آباد تبدیل شد.

این شهر در گذشته در اثر زلزله‌ای نابود و مجدداً ساخته شد. در پیرامون این شهر آثار تاریخی متعددی وجود دارد.

میان‌دوآب :

این شهر چون میان رودهای زرینه‌رود و سیمینه‌رود واقع شده است، میان‌دوآب نامیده می‌شود و همواره مورد توجه بوده است. در این منطقه اقوام مختلفی مانند مادها، اوراتورها، کردها، سلجوقیان، ترک‌ها و مغول‌ها زندگی و حکومت کرده‌اند.

نقده :

شهر نقده در میان شهرهای مه‌آباد، پیرانشهر، اشنویه و ارومیه واقع شده و به عنوان کانون ارتباطی بین شهرهای فوق است. عبور رودخانه‌ی گدار، وجود اراضی حاصلخیز و موقعیت نظامی آن از علل ایجاد این شهر بود.

نقده سرگذشت پرحادثه‌ای داشته و آثار متعددی را در خود به یادگار دارد. آثار باستانی فراوانی در روستا و تپه‌ی حسنلو که در چند کیلومتری شمال شرقی آن قرار دارد، کشف شده است. قبرهایی یافت شده که با سنگ ساخته و روی آن‌ها تخته سنگ بزرگی قرار داده‌اند، به طوری که مردگان این قبور در حالت چمباته به خاک سپرده شده‌اند. ظروف سفالی زیادی نظیر قوری، جام و ... با نقش‌های زیبا در آنجا پیدا شده است. سابقه این آثار تاریخی به 2000 سال پیش از میلاد مسیح می‌رسد.

اقوام مختلفی مانند آشوری‌ها، کردها، ماناها و ترکان پیوسته به این ناحیه مهاجرت می‌کردند و ساکن می‌شدند، تا آنکه طایفه قره‌پاپاق (کلاه سیاه) که در زمان فتحعلی شاه از قفقاز به ایران مهاجرت کردند، در جلگه وسیع سلدوز مسکن گزیدند و به کشت گندم و برنج و پرورش درختان میوه پرداختند و ماندگار شدند.

پلدشت :

شهرستان پلدشت در شرق شهرستان ماکو و در شمال استان آذربایجان غربی واقع شده است. سابقه تمدن در این منطقه که جزء تمدن‌های اطراف رود ارس بود به 3500 تا 4500 سال پیش بر می‌گردد ولی تاریخ تشکیل هسته اولیه شهر در محل کنونی مربوط به اوایل دوره قاجاریه بوده است. از قدیمی‌ترین ابنیه تاریخی پلدشت، دخمه سنگی با قدمت 3000 سال بعنوان زیارتگاه اورارتورها بوده و در سال 1347 شمسی جزء آثار ملی ثبت گردیده است، در برخی منابع تاریخی تا قبل از ورود اعراب نام منطقه مزبور قزل‌دشت و پس از ورود اعراب در سال 645 نام آن به پلدشت تغییر یافته است.

شوط :

شهرستان شوط که کوچکترین شهرستان استان بوده و در جنوب شهرستان ماکو واقع شده و در ابتدا بخشی از این شهرستان محسوب می‌شد که در سال 1386 بنا به مصوبه هیئت دولت به شهرستان تبدیل شده است. وجه تسمیه نام شهرستان برگرفته از کلمه "آشوط" به زبان ارمنی است که بعدها به "شوط" تغییر یافت. سابقه تمدن در این منطقه نیز به 3500 تا 4500 سال پیش برمی‌گردد.

چایپاره :

شهرستان چایپاره در شمال شرقی شهرستان خوی واقع شده و در ابتدا بخشی از این شهرستان محسوب می‌شد که در سال 1386 بنا به مصوبه هیئت دولت به شهرستان تبدیل شده است. این شهرستان دارای ویژگی‌های تاریخی و جاذبه‌های نسبتاً خوبی برای جذب گردشگران است. از جمله وجود قلعه باستانی بسطام که قدمت آن به زمان سکونت قوم اورارتو در این منطقه بر می‌گردد.